

Niko Soininen

Ympäristöoikeuden professori

UEF Law, CCEEL, UEF//Water

Relief

Resilience of complex legal systems
in sustainability transformation

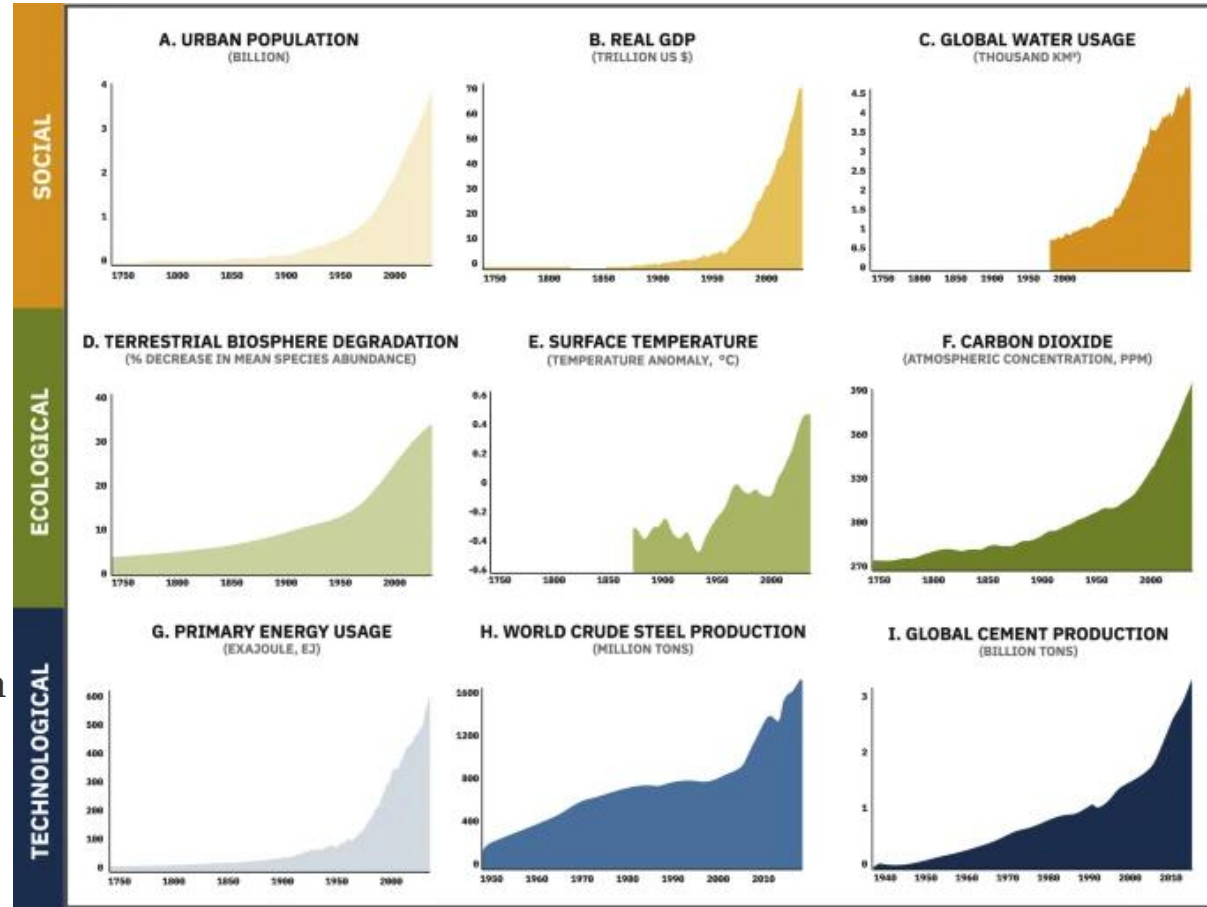
UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Häviääkö luonto ilmasto- ja energiasiirtymässä? EU:n ilmasto-, luonnonvara- ja ympäristölainsäädännön koherenssi

- 1 Kulkevatko ilmasto- ja luontotoimet käsi kädessä?
- 2 Vihreän kehityksen ohjelman lupaukset ja EU:n ilmasto-, energia- ja ympäristölainsäädäntö
- 3 Siirtymän vaikutukset vesiin ja meriin esimerkkinä
- 4 Oppeja aiemmista energiasiirtymistä – Suomen vesivoima esimerkkinä?
- 5 Keskustelu

1 Kulkevatko ilmasto- ja luontotoimet käsi kädessä?

- Taloudellisen kasvun ja luonnonvarojen käytön kiihdytys 1950-luvulta
 - Kytkenä luontokatoon ja ilmastonmuutokseen
 - Pitkään ilmastonmuutoksen ja luontokadon hillintä menivät käsi kädessä
- ... mutta nyt:
- Ilmastonmuutoksen hillintä ajaa uutta teollista siirtymää, joka uhkaa edistää luontokatoa

2.1 Vihreän kehityksen ohjelman lupaukset: ilmastonmuutos ja luontokato ratkaistaan yhdessä

1. JOHDANTO – NOPEAA TOIMINTAA EDELLYTTÄVÄ HAASTE ON SAMALLA AINUTLAATUINEN TILAISUUS

Tässä tiedonannossa esitetään Euroopan unionia (EU) ja sen kansalaisia palveleva Euroopan vihreän kehityksen ohjelma. Sen myötä komissio määrittelee uudelleen sitoutumisensa ilmasto- ja ympäristöhaasteiden ratkaisemiseen, joka on tämän sukupolven tärkein tehtävä. Vuosi vuodelta ilmakehä lämpenee ja ilmasto muuttuu. Maapallon kahdeksasta miljoonasta lajista miljoona on vaarassa kuolla sukupuuttoon. Metsät ja valtameret pilaantuvat ja tuhoutuvat.¹

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma on vastaus näihin haasteisiin. Se on uusi kasvustrategia, jonka tavoitteena on **tehdä EU:sta oikeudenmukainen ja vauras yhteiskunta, jonka talous on moderni, resurssitehokas ja kilpailukykyinen.** Kasvihuonekaasujen nettopäästöistä pyritään eroon vuoteen 2050 mennessä, ja kasvuun pyritään lisäämättä resurssien käyttöä.

2.2 EU:n ilmasto-, energia- ja ympäristölainsäädäntö

- Eurooppalainen ilmastolaki (2021/1119):
 - EU:n ilmastoneutr. 2050 (art. 1–2); 55 % nettopäästöväh. 2030 (art. 4)
- Kriittisiä raaka-aineita koskeva säädös (COM(2023) 160 final):
 - Sisämarkkinoiden toiminnan tukeminen; tavoitteena kasvattaa kaivostoimintaa ja omavaraisuutta EU:ssa (art. 1)
 - Strategiset projektit täyttävät merkittävän yleisen edun vaatimuksen (art. 7) → menettelylliset helpotukset (arts. 8–13)
- Uusiutuvan energian direktiivi III (2023/2413):
 - 42,5–45 % uusiutuvan energian tavoite 2030 (muutettu art. 3)

Vahva tuki:

Mitkä ovat näiden luontovaikutukset?

-
- Ennallistamisasetus (COM (2022) 304 final):
 - Komission alkup. ehdotus v. muutettu → pöytäys
 - Luonto (92/43/EY)- ja lintudirektiivit (2009/147/EY): pistemäisiä
 - Vesipuitedirektiivi (2000/60/EC):
 - Poikkeusten laajamittainen käyttö
 - Meristrategiadirektiivi (2008/58/EY):
 - Sitooko tavoitteiden osalta?

Heikko suoja:

Saako luonto riittävää oikeudellista suojaa ilmasto- ja energia-siirtymässä?

3 Siirtymän vaikutukset vesiin ja meriin esimerkkinä

Soininen ja UEF//Water 2023; mukailten Cosens et al. 2021

Mitkä ovat uusien hankkeiden luontovaikutukset?

Kuinka pitkäksi aikaa ja miten ne sitovat käsiä tehdä vaikuttavia luontotoimia tulevaisuudessa?

UEF // University of Eastern Finland

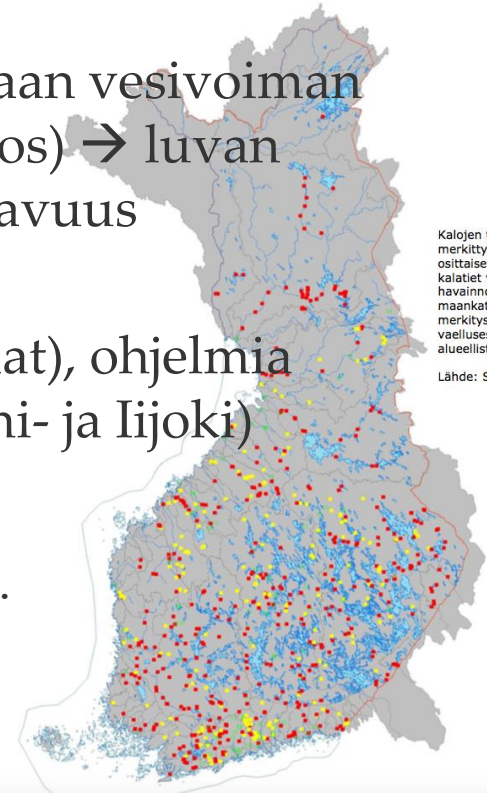

Kuva: Maija Hurme / Yle

4 Oppeja aiemmista siirtymistä

- Vesioikeuslaki (31/1902) → jokien valtavyöly vapaana
- Erityislait vesivoiman merkittäväksi lisäämiseksi
 - 134/1939; 383/1940; 196/1941 (menettelyllisiä ja aineellisia helpotuksia) → energiasiirtymä pysyvin luvin
- Vuodesta 1961, vesilaki on pyrkinyt minimoimaan vesivoiman ympäristö- ja luontohaittoja (ml. 1987 lainmuutos) → luvan pysyvyys, kattavuus ja lupamuutoksen korvattavuus kuitenkin pääsääntöinä
- Sittemmin lukuisia strategioita (mm. vaelluskalat), ohjelmia (mm. Nousu); lupamuutosprosesseja (mm. Kemi- ja Iijoki)
- Vesipuitedirektiivi
 - Velvoite, että lupien oltava uusittavissa, mutta...

Jokirakentaminen Suomessa

Kalojen täydelliset vaellusesteet on merkitty karttaan punaisella, osittaiset vaellusesteet keltaisella ja kalatiet vihreillä pallioilla. Kartta havainnollistaa jokirakentamisen maankattavaa laajuutta ja merkitystä (esityksissä vaellusesteiden kriteereissä on alueellista epätarkkuutta).

Lähde: Suomen ympäristökeskus

5 Keskustelu

- EU pyrkii edistämään ilmasto- ja energiasiirtymää heikentämällä merkittävästi luonnon nauttimaa oikeudellista suojaa (merkittävä ristiveto alkup. Green Dealiin nähden)
- Analogia EU:n nykyisen ilmasto- ja energiasiirtymän ja Suomen aiemman energiasiirtymän välillä? Tekeekö EU virheen helpottaessaan oikeudellisesti ilmasto- ja energiasiirtymää luonnon kustannuksella?
 - Suomen 1900-luvun energiasiirtymä tapahtui vesivoimasektorin välityksellä; merkittävässä osassa kevennetyt oikeudelliset vaatimukset ja oik. suoja
 - Merkittävä polkuriippuvuus: lukuisista kansallisista lainsäädäntömuutoksista, strategioista, ohjelmista ja EU:n vesipuitedirektiivistä huolimatta edellisen siirtymän luontovaikutukset edelleen suhteettoman suuria → tilannetta kuitenkin vaikea muuttaa
- Tulisiko Suomessa keskustella enemmän määräaikaaisista luvista ja vahvemmissa jälkivalvonnan keinoista?

Kiitos!

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

uef.fi

Email: niko.soininen@uef.fi

Twitter: @Niko_Soininen